TARTU ÜLIKOOL
RAKE

MAJANDUS- JA KOMMUNIKATSIOONI-MINISTEERIUM

EESTI 2050

Veiko Sepp
Antti Roose

Üleriigilise planeeringu asustuse arengustsenaariumite koonduuring

II etapp
Asustussüsteemi arengu stsenaariumid ja arendamise ettepanek

II etapi teemad:

1. Stsenaariumite arendamine ja sisuline tihendamine
2. Stsenaariumite ressursikulu võrdlused
3. Stsenaariumite hindamine kestliku arengu kontekstis
4. Stsenaariumite elluviimise strateegiad ja meetmed
5. Ettepanek Eesti asustussüsteemi tuleviku kohta

REGIONAAL- JA PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUM

EESTI 2050

Olulisemad taipamised I etapi tulemustest II etapi tarvis:

Olemasolevate trendide jätkumise eeldustest (eelnenud perioodi sündimuse, suremuse ja rände eeldused) lähtuva rahvastikuprognoosi alusel **väheneb Eesti 79 KOV üksusest 41 rahvastik enam kui 25%. 9 KOV üksuses väheneks rahvaarv enam kui 50%.**

Kõige enam väheneb rahvaarv Ida-Virumaal ja maalises perifeerias, kuid **ka tugevates maakonnalinnades (Viljandi, Rakvere) väheneks rahvaarv trendide jätkumisel aastani 2050 30% ulatuses.**

REGIONAAL- JA PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUM

EESTI 2050

Olulisemad taipamised I etapi tulemustest II etapi tarvis:

Asustussüsteemi polariseerumine ning ääre- ja valglinnastumine intensiivistub. **14 KOV üksuses kasvab elanikkond 25% võrra (sh 10 KOV üksuses üle 50%).**

Rahvastikukasv koonduks Tallinna ja Tartu linna eeslinlikesse valdadesse, samas kui nende **keskuslinnade kasv oleks tagasihoidlik (Tallinn) või puuduks sootuks (Tartu).**

REGIONAAL- JA PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUM

EESTI 2050

Olulisemad taipamised I etapi tulemustest II etapi tarvis:

Oluliselt muutub ka KOV üksuste vanusstruktuur – kasvavad KOV üksused suudavad säilitada enam-vähem tasakaalustatud struktuuri, samas kui **kahanevate KOV üksuste elanikkond vananeb kiiresti.**

Tööealine elanikkond (majandustegevuse eeldus) ning laste ja noorte vanusrühmad (haridusteenuste jätkusuutlikkuse eeldus) vähenevad kahanevates KOV üksustes üldisest rahvastiku kahanemise tempost enam.

REGIONAAL- JA PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUM

EESTI 2050

Olulisemad taipamised I etapi tulemustest II etapi tarvis:

Rahvastiku vähenemise ja vananemise tulemusel võib eeldada, et **paljud teenused kaotavad kohapealse nõudluse, elamu- ja taristukulud tühjenemisel kallinevad.**

Kasvavates valdades võib aga eeldada **täiendavate teenuste arendamise, elu-, tootmis- ja ärihoonete ehitamise vajaduse teket**.

REGIONAAL- JA PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUM

EESTI 2050

Olulisemad taipamised I etapi tulemustest II etapi tarvis:

Rahvastikutrendide (ja ka majandusarengu trendide) jätkumisel muutub Eesti asustussüsteem oluliselt ning sellega **võib kaasneda riske ühiskonna kestlikule arengule.** Vajalik on kaalutleda alternatiivseid asustuse arengu stsenaariume – nende mõju ja teostatavust.

REGIONAAL- JA PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUM

EESTI 2050

Asustussüsteemi arengu alternatiivsed stsenaariumid

REGIONAAL- JA
PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUM

EESTI 2050

Stsenaariumite teljed

Regionaalne areng	Maakasutus linnapiirkondades	
	1. Hajus areng (valglinnastumine)	2. Kompaktne areng (linnapiirkondade keskuste ja südalinnade tihenemine)
A - Pealinnastuv Eesti	**A1 — pealinnastuv hajus areng (trendide jätkustsenaarium — vt ka I etapi tulemusi)**	A2 — pealinnastuv kompaktne areng
B - Regioonikeskuste tugevnemise Eesti	**B1 — regioonikeskuste tugevnemise hajus areng**	B2 — regioonikeskuste tugevnemise kompaktne areng
C - Väikelinnade Eesti	C1 — väikelinnade püsimise hajus areng	**C2 — väikelinnade püsimise kompaktne areng (sh suurte linnade lähitagamaal väikelinnade teke/tugevnemine)**
D - Sisserändel põhinev kasvav Eesti	**D1 — sisserändel tugevnev asustuse hajus areng**	D2 — sisserändel tugevnev asustuse kompaktne areng

REGIONAAL- JA PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUM

STI 20 50

Linnapiirkondade territoriaalne ulatus

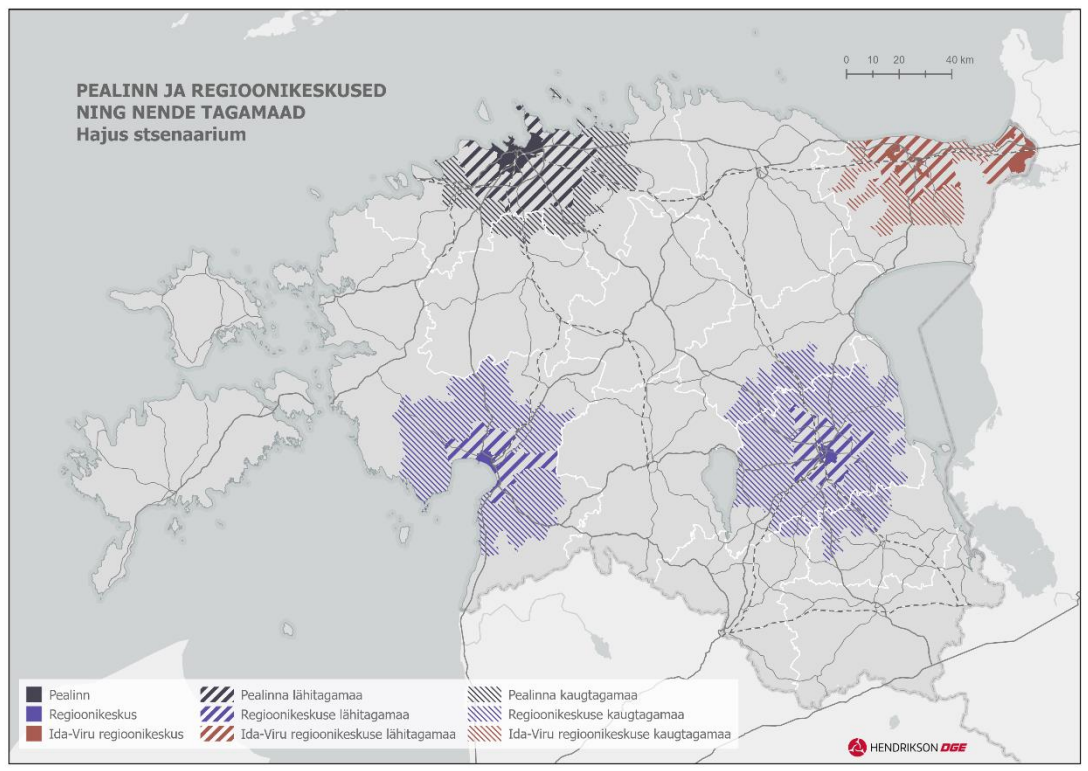

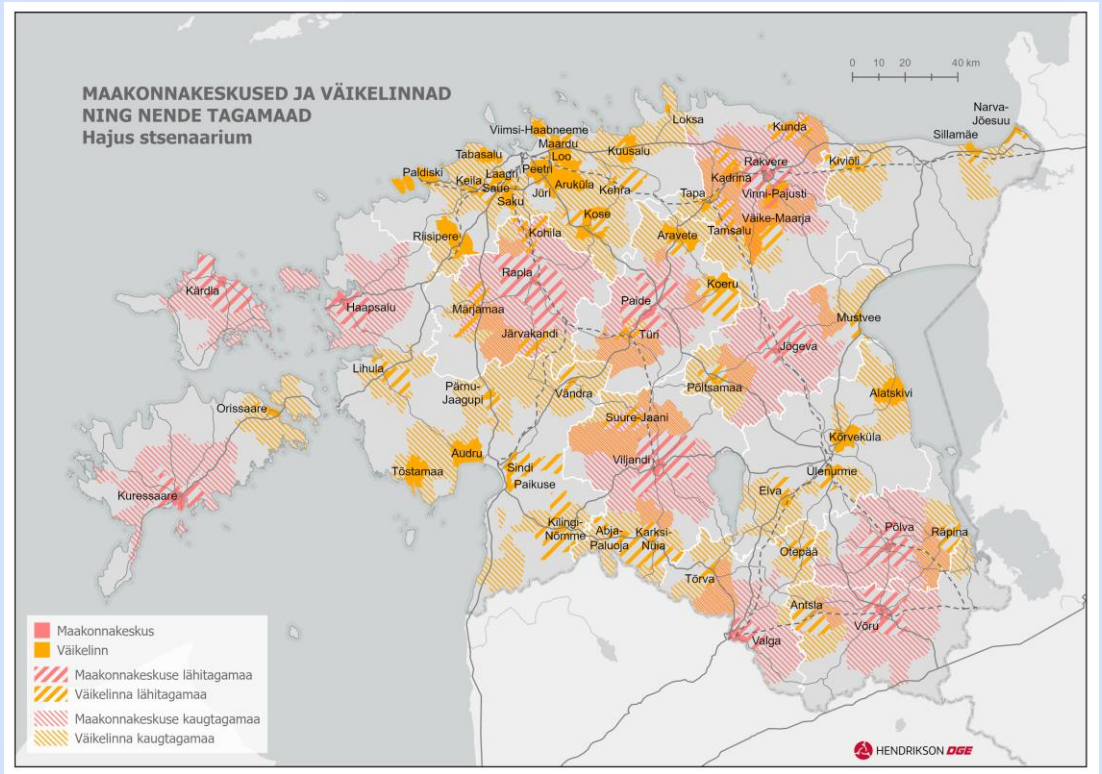

REGIONAAL- JA
PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUM

EESTI 2050

Analüüsitav asustussüsteem

Regionaalsus	Piirkonda eelisarendav stsenaarium	Linnapiirkonna keskuslinn	Lähitagamaa ulatus	Kaugtagamaa ulatus
Pealinnapiirkond	Pealinnastuv Eesti; Sisserändel kasvav Eesti	Tallinn	27 km	42 km
Regioonikeskuste linnapiirkonnad	Regiooni-keskuste Eesti	Tartu, Pärnu	15 km	42 km
Ida-Viru linnapiirkon(na)d		Narva, Jõhvi, Kohtla-Järve	15 km	27 km
Maakonnakeskuste linnapiirkonnad	Väikekeskuste Eesti	Viljandi, Rakvere, Paide, Haapsalu, Kuressaare, Võru, Valga, Kärdla, Rapla, Jõgeva, Põlva	11 km	27 km
Muude väikelinnade linnapiirkonnad		48 väikelinna ja -keskust: toimepiirkondade (5000, 10000) keskused või MP ja selle alusuuringu III tasandi teenuskeskused	5 km	*15 km*
Linnapiirkondade väline Eesti				

REGIONAAL- JA PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUM

EESTI 2050

Stsenaariumite rahvaarvu muutuse eeldused

	Stsenaarium A1	Stsenaarium A2	Stsenaarium B1	Stsenaarium B2	Stsenaarium C1	Stsenaarium C2	Stsenaarium D1	Stsenaarium D2
Elanike arvu muutus: pealinnaregioon								
1 - keskus	106%	120%	100%	107%	95%	104,5%	116%	133%
2a - keskuse lähitagamaa	159%	110%	135%	110%	143%	110%	169%	110%
2b - keskuse kaugtagamaa	103%	103%	98%	98%	93%	93%	103%	103%
Elanike arvu muutus: regioonikeskuste linnapiirkonnad								
1 - keskus	92%	111%	110%	141%	83%	96%	97%	118%
2a - keskuse lähitagamaa	163%	110%	196%	110%	147%	110%	168%	110%
2b - keskuse kaugtagamaa	98%	98%	118%	118%	88%	88%	98%	98%
Elanike arvu muutus: Ida-Viru linnapiirkonnad								
1 - keskus	58%	63%	69%	71%	52%	54%	63%	66%
2a - keskuse lähitagamaa	82%	61%	98%	78%	74%	56%	82%	57%
2b - keskuse kaugtagamaa	48%	38%	57%	57%	43%	43%	48%	48%
Elanike arvu muutus: maakonnakeskuste linnapiirkonnad								
1 - keskus	72%	77%	68%	78%	94%	104%	72%	77%
2a - keskuse lähitagamaa	86%	72%	82%	59%	112%	88%	86%	72%
2b - keskuse kaugtagamaa	74%	74%	70%	70%	96%	96%	74%	74%
Elanike arvu muutus: väikelinnade linnapiirkonnad								
1 - keskus	68%	73%	68%	72%	86%	92%	68%	73%
2a - keskuse lähitagamaa	86%	60%	86%	66%	109%	79%	86%	60%

Stsenaariumite analüüsi tulemused

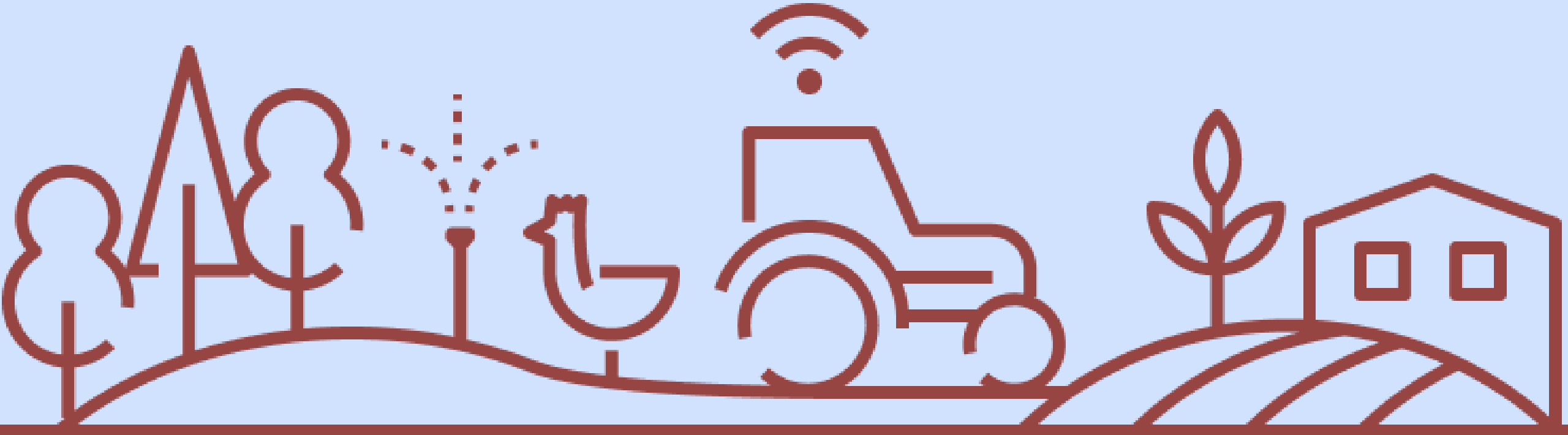

Stsenaariumite elluviimisega muutuvad ühiskondlikud kulud (mln eurot)

	Stsenaarium A1	Stsenaarium A2	Stsenaarium B1	Stsenaarium B2	Stsenaarium C1	Stsenaarium C2	Stsenaarium D1	Stsenaarium D2
Ehituskulu	0	-144	-16	-112	-75	-243	143	-7
Liikumiskulu	0	-61	39	-10	230	150	102	15
Kokku	0	**-205**	**23**	**-122**	**155**	**-93**	**245**	**7**

Ehituskulude jaotus – ehituse tüüp

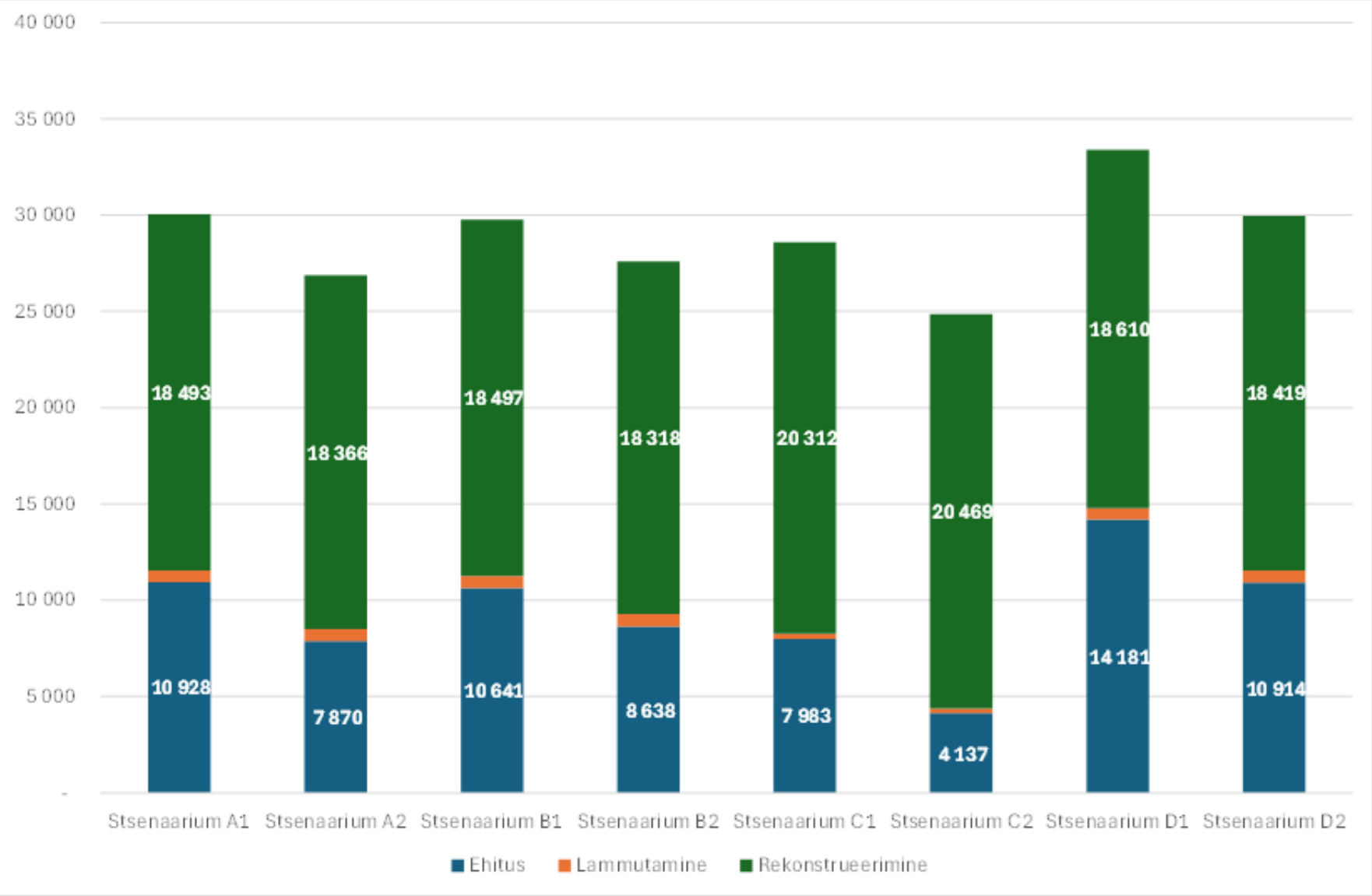

Liikumiskulude jaotus

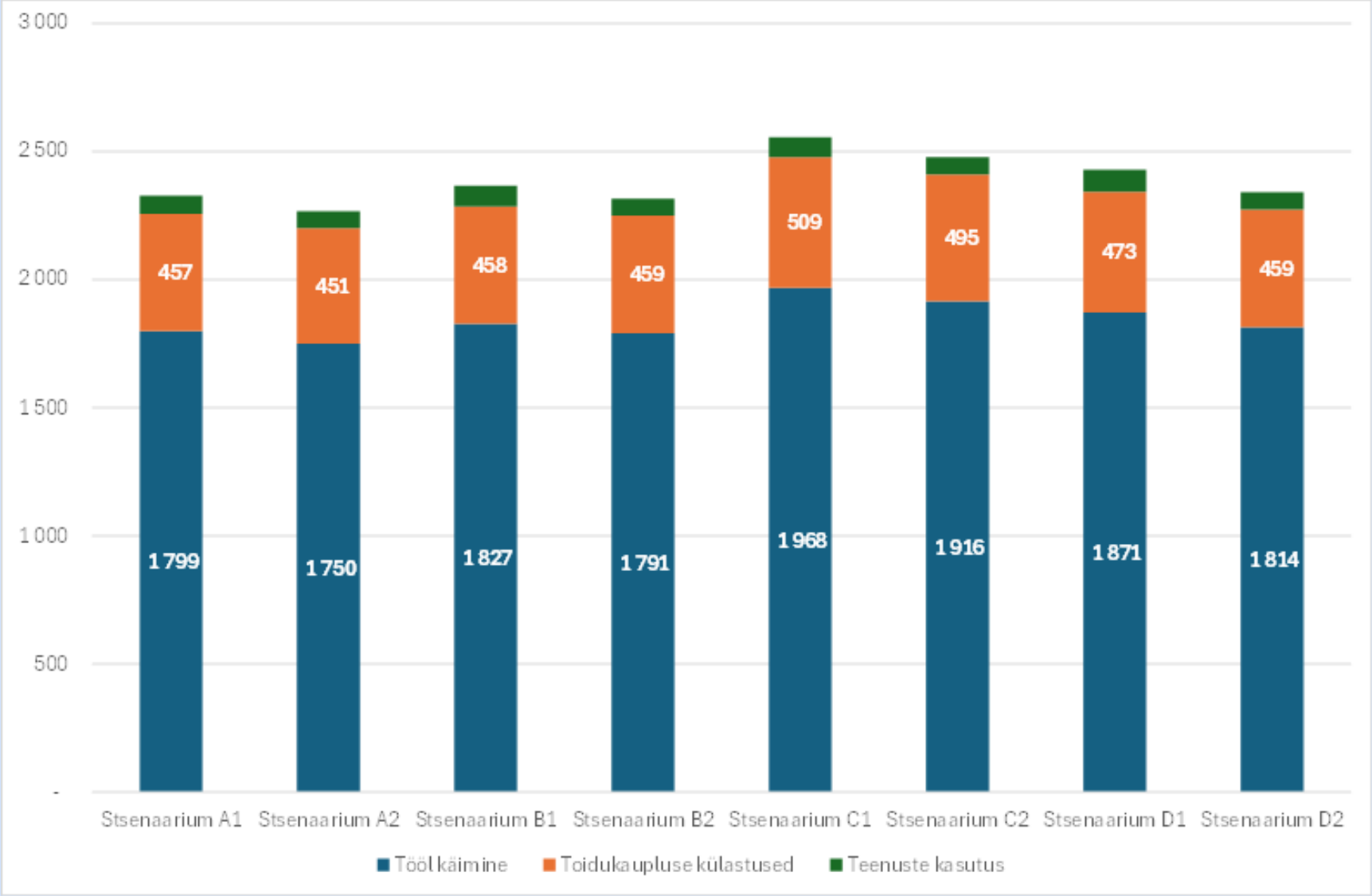

Stsenaariumite elluviimisega kaasneva hoonete ja taristu kasutusest välja langeva vara väärtus, mln eurot

	Stsenaarium A1	Stsenaarium A2	Stsenaarium B1	Stsenaarium B2	Stsenaarium C1	Stsenaarium C2	Stsenaarium D1	Stsenaarium D2
Elamud	2419	2210	2247	2190	1748	871	2165	2189
Tootmishooned	1427	685	472	758	1914	533	341	513
Büroo- ja kaubandushooned	741	582	591	553	801	355	639	568
Elamute elektriliitumised	1071	1094	1042	1076	561	468	1025	1071
Elamute veevarustuse liitumised	249	200	251	220	150	98	294	241
Elamute soojusvarustuse liitumised	290	313	298	327	108	95	283	313
Kokku	**5 907**	**4 770**	**4 602**	**4 798**	**5 174**	**2 325**	**4 464**	**4 582**
Erinevus A1 stsenaariumist		- 1 136	- 1 304	- 1 109	- 733	- 3 581	- 1 442	- 1 324

Maahõive (km²) võrdluses seniste arengutrendide jätkustsenaariumiga

	Stsenaarium A1	Stsenaarium A2	Stsenaarium B1	Stsenaarium B2	Stsenaarium C1	Stsenaarium C2	Stsenaarium D1	Stsenaarium D2
Elamumaa	30,68	8,79	30,90	11,74	26,42	7,30	34,54	9,17
Tootmismaa	35,61	6,66	42,10	15,51	38,32	5,91	40,57	6,94
Ärimaa	7,21	1,35	7,77	1,64	6,40	1,20	8,15	1,43
Tänavamaa	8,60	2,11	9,28	3,48	8,18	1,79	9,72	2,21
Kokku	**51,41**	**10,12**	**59,15**	**20,62**	**52,90**	**8,90**	**58,45**	**10,58**
		- 41,29	**7,74**	**- 30,79**	**1,49**	**- 42,51**	**7,04**	**- 40,84**

Maahõive ühiskondlikud kulud, kahjustatud või hävitatud muldade süsinikusisalduse kao

	Stsenaarium A1	Stsenaarium A2	Stsenaarium B1	Stsenaarium B2	Stsenaarium C1	Stsenaarium C2	Stsenaarium D1	Stsenaarium D2
Tootmismaa	1 111,02	207,87	1 313,42	483,77	1 195,68	184,40	1 265,88	216,58
Elamumaa	957,29	274,38	963,99	366,41	824,45	227,74	1 077,64	286,08
Ärimaa	541,60	172,88	586,67	202,12	472,75	106,42	640,25	226,02
Tänavamaa	268,24	65,94	289,58	108,67	255,08	55,93	303,40	68,84
Kokku	**2 878,15**	**721,07**	**3 153,67**	**1 160,97**	**2 747,97**	**574,48**	**3 287,18**	**797,51**
		- 2 157,08	**275,52**	**- 1 717,18**	**- 130,18**	**- 2 303,67**	**409,03**	**- 2 080,64**

Stsenaariumite eksperthindamine

Stsenaarium A:
PEALINNASTUV
HAJUS EESTI

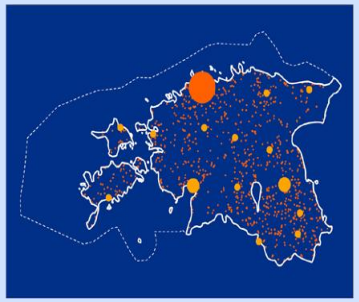

Stsenaarium B:
(SUUR)LINNASTUV
EESTI

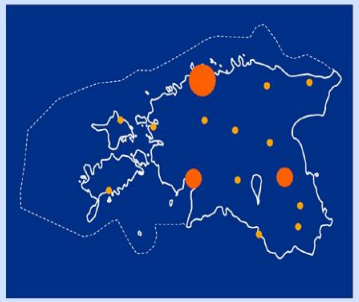

Stsenaarium C:
VÄIKEKESKUSTE
EESTI

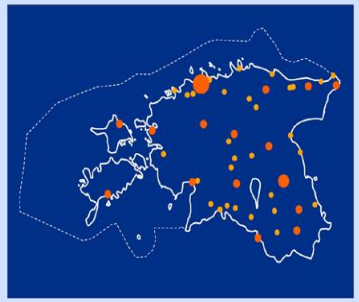

Stsenaarium D:
PIKAS PERSPEKTIIVIS
KASVAV EESTI

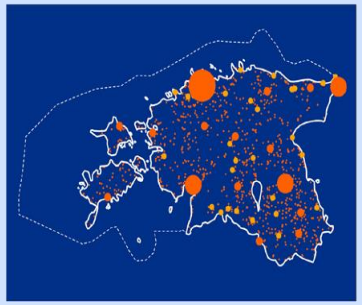

Regionaalne ebavõrdsus

Regionaalne tasakaalustatus

Stsenaariumite mõjud Eesti kestlikule arengule

Teema	Teema arengu mõju valdkonna arengule (5-skaala)	Asustuse mõju ulatus teemale (5-skaala)	A	B	C	D
ÜHISKOND	30	29	-78	21	154	-51
MAJANDUS	25	23	33	39	-5	64
LOODUSKESKKOND	18	19	-43	-44	45	-51
KOKKU	**73**	**71**	**-88**	**16**	**194**	**-38**

Ühiskondlik areng

Teema	Teema arengu mõju valdkonna arengule	Asustuse mõju ulatus teemale	Stsenaariumi mõju hinnang (2 - oluline positiivne, 1 - vähene positiivne; 0 - tasakaalustavad mõjud; 1 - vähene negatiivne; 2 - oluline positiivne)				Kaalutud hinnang: arvestab ka teema tähtsust valdkonnas ja asustuse mõjude ulatust teemale			
			A	B	C	D	A	B	C	D
TÖÖELU KVALITEET	4	5	0	1	1	1	0	20	20	20
TEENUSTE KVALITEET	3	5	-2	-1	1	0	-30	-15	15	0
LIIKUVUSE KVALITEET	1	4	-1	0	1	-1	-4	0	4	-4
ELUKESKKONNA KVALITEET	3	3	-2	-1	2	-2	-18	-9	18	-18
JULGEOLEK ja RIIGIKAITSE	5	3	1	1	2	-2	15	15	30	-30
EESTI IDENTITEET JA KULTUUR	5	2	-1	1	2	-2	-10	10	20	-20
RAHVASTIKU KESTLIKKUS	4	4	-1	0	2	1	-16	0	32	16
ELUKVALITEET	5	3	-1	0	1	-1	-15	0	15	-15
ÜHISKOND	30	29					-78	21	154	-51

Majandusareng

Teema	Teema arengu mõju valdkonna arengule	Asustuse mõju ulatus teemale	Stsenaariumi mõju hinnang (2 - oluline positiivne, 1 - vähene positiivne; 0 - tasakaalustavad mõjud; 1 - vähene negatiivne; 2 - oluline positiivne)				Kaalutud hinnang: arvestab ka teema tähtsust valdkonnas ja asustuse mõjude ulatust teemale			
			A	B	C	D	A	B	C	D
KOHALIKUD RESSURSID:	4	3	-1	0	1	0	-12	0	12	0
TÖÖTLEV TÖÖSTUS:	4	2	0	1	1	1	0	8	8	8
TARISTUMAJANDUS:	2	4	2	1	-1	2	16	8	-8	16
TEENUSMAJANDUS:	5	2	1	2	0	2	10	20	0	20
TARBIMISMAJANDUS	3	3	2	2	0	2	18	18	0	18
ÜHISKONNA JÕUKUS:	4	4	1	0	-2	2	16	0	-32	32
ASUSTUSMUUTUSE ARENDUS-EHITUSKULU:	3	5	-1	-1	1	-2	-15	-15	15	-30
MAJANDUS	25	23					33	39	-5	64

Loodus

Teema	Teema arengu mõju valdkonna arengule	Asustuse mõju ulatus teemale	Stsenaariumi mõju hinnang (2 - oluline positiivne, 1 - vähene positiivne; 0 - tasakaalustavad mõjud; 1 - vähene negatiivne; 2 - oluline positiivne)				Kaalutud hinnang: arvestab ka teema tähtsust valdkonnas ja asustuse mõjude ulatust teemale			
			A	B	C	D	A	B	C	D
MAAHÕIVE:	2	5	-1	-2	1	-1	-10	-20	10	-10
KLIIMA	4	2	-1	-1	1	-2	-8	-8	8	-16
ELURIKKUS:	4	2	-1	-1	1	-1	-8	-8	8	-8
VEEKESKKOND:	3	3	-1	0	1	-1	-9	0	9	-9
VÄLISÕHK:	2	2	-1	-1	1	-1	-4	-4	4	-4
MAAVARAD:	2	3	-1	-1	1	-1	-6	-6	6	-6
JÄÄTMED:	1	2	1	1	0	1	2	2	0	2
LOODUSKESKKOND	18	19					-43	-44	45	-51

Stsenaariumite analüüsi põhijäreldused

+ Stsenaariumite võrdluses pakub hindamistulemustele tuginedes parimat kestlikku arenguteed Eestile **kompaktne ja regionaalselt tasakaalustatud asustuse areng väikelinnade stsenaariumis C**. Sellel asustuse ruumilise arengu rajal suudetakse Eestis säilitada linnapiirkondadele tuginev hierarhiline, mitmekeskuseline, tihedam ja sidus asustusvõrgustik.
+ **Seniste trendide jätkumise pealinnastuv hajusa asustuse stsenaarium A on kestliku arengu seisukohast kõige ebasoodsam**. Sellega kaasneb olulisi negatiivseid mõjusid ühiskonnaelule aga kindlasti ka looduskeskkonnale.
+ **Kompaktse asustuste arengustsenaariumid on läbivalt** – asustuse erinevate regionaalse tasakaalustatuse seisundite korral – **oluliselt tõhusamad kui hajusa asustuse stsenaariumid**. Kulude kokkuhoid varieerub 150-250 mln euro võrra aastas.

Stsenaariumite teostatavus

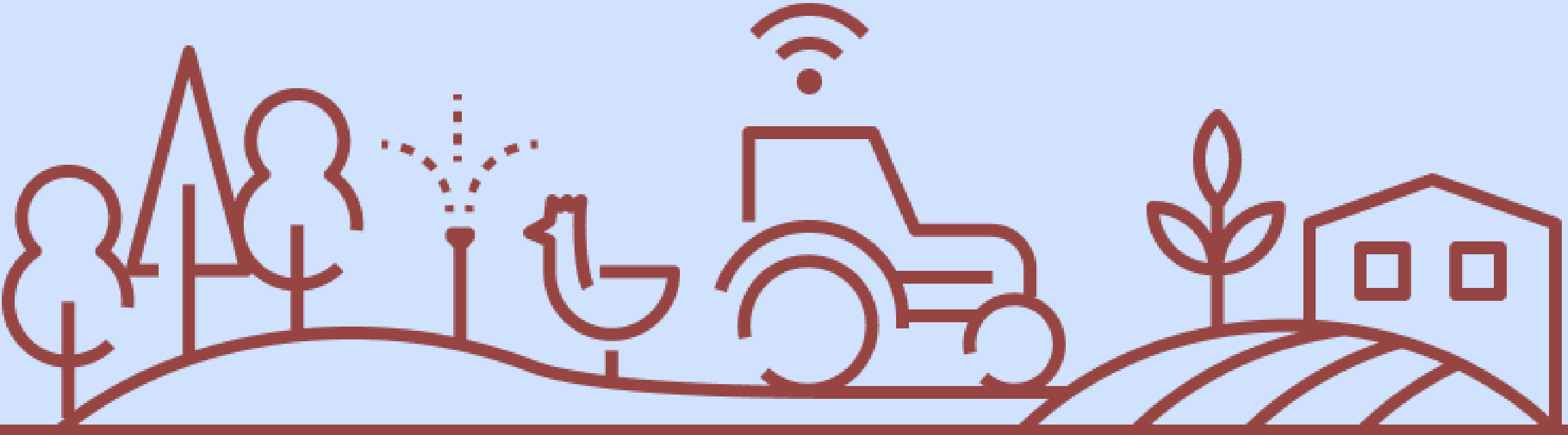

Poliitikavalikud stsenaariumite elluviimiseks

+ Ruumilise arengu jätkamine seniste trendide alusel (A1)– pealinnastumine, kahanemine, hajus linnapiirkondade areng (valglinnastumine)

Või

+ Alternatiivid pealinnastumisele – regioonikeskuste tugevnemine (B), väikelinnade kahanemise peatumine (C)
+ Alternatiiv asustuse kahanemisele – sisserändel põhinev kasv/stabiilisus (D)
+ Asustuse hajusa arengu alternatiiv – südalinnade tugevdamine, valglinnastumise piiramine (2)

Poliitikavalikute põhisisu ja hind

+ **Pealinnakeskse arengu asendamine** 4 suurema linnapiirkonna keskse arenguga nõuaks hinnanguliselt **iga-aastaselt u 300 miljoni euro** mahus täiendavaid investeeringuid ja toetusi, tihedama väikelinnavõrgustiku säilitamine aga ligi **450 miljonit eurot aastas.**
+ **Asustuse kompaktsuse suurendamist toetaksid enim regulatiivsed ja majanduslikud meetmed**, mille rakendamisel olulises mahus täiendavaid kulusid avalikule sektorile ei lisandu – **loodusliku maa hõive täiendava maksustamise ning jäätmaade kasutusele võtmise maksusoodustused** suudavad teineteist maksubilansis tasandada. Meetmete peamine ümberjagav mõju avaldub kinnisvaraomanikele ja -arendajatele – linnakeskustes luuakse soodsamad tingimused, äärelinnades kesisemad.

Koondjäreldused

+ Seniste trendide jätkumise suhtes **alternatiivsete stsenaariumite teostamiseks vajalike asustuse suunamise ruumistrateegiate meetmete hinnanguline maksumus** suure tõenäolisusega **ületab otsese ühiskondlike kulude säästu mahu.**
+ **Pikaajaliste ühiskondlike protsesside ja suundumuste ümber pööramine on paratamatult ressursimahukas,** kuid selle **tasuks on Eesti ühiskonna kestlikum ja tasakaalustatum areng,** mis pakub ühiskondlikku stabiilsust ja julgeolekut, kultuuripärandi säilimist, elanikele paremat elukvaliteeti, ruumilise ja teiste õigluspõhimõtete järgimist ning asustuse keskkonnamõju vähenemist.
+ Asustuse senisest parema suunamisega saavutatav kulutõhususe kasv toetab seda, kuid ei saa olla selle ainsaks põhjuseks ja motivaatoriks.
+ Mida radikaalsem on soovitud muutus asustuse arengus, seda suuremad on kulud ja väiksem tõenäosus muutuste (jätkusuutlikus) teostatavuses – **vajalik on „mõistlik kompromiss“.**

Asustussüsteemi funktsionaalse hierarhia ettepanek – linnalised keskused

+ A. Suurregioonide (multi-funktsionaalsed) keskused - Tallinn ja Tartu
+ B. Spetsialiseeruvad linnapiirkondade keskused – Ida-Viru linnastu (Narvast Kiviõlini) ja Pärnu
+ C. Piirkondlikud majandusarengu keskused – Viljandi, Rakvere, Võru, Kuressaare, Paide-Türi, *Haapsalu*

Kokku 10 tugevat keskust, mille ümber kujundatakse piirkondlikud tööturud ja autonoomsed regionaalsed innovatsioonisüsteemid.

+ D. Väikelinnad ja alevid

Linnaliste keskuste funktsionaalne eristus

Regionaalne innovatsioonisüsteem, hästi ühendatud tööturg	Kodud ja elukeskkond, teenused, kohalik haldus
Suurregioonide (multi-funktsionaalsed) keskused	
Spetsialiseeruvate linnapiirkondade keskused	
Piirkondlikud majandusarengu keskused	
	Väikelinnad ja alevid, mh äärelinnade keskasulad

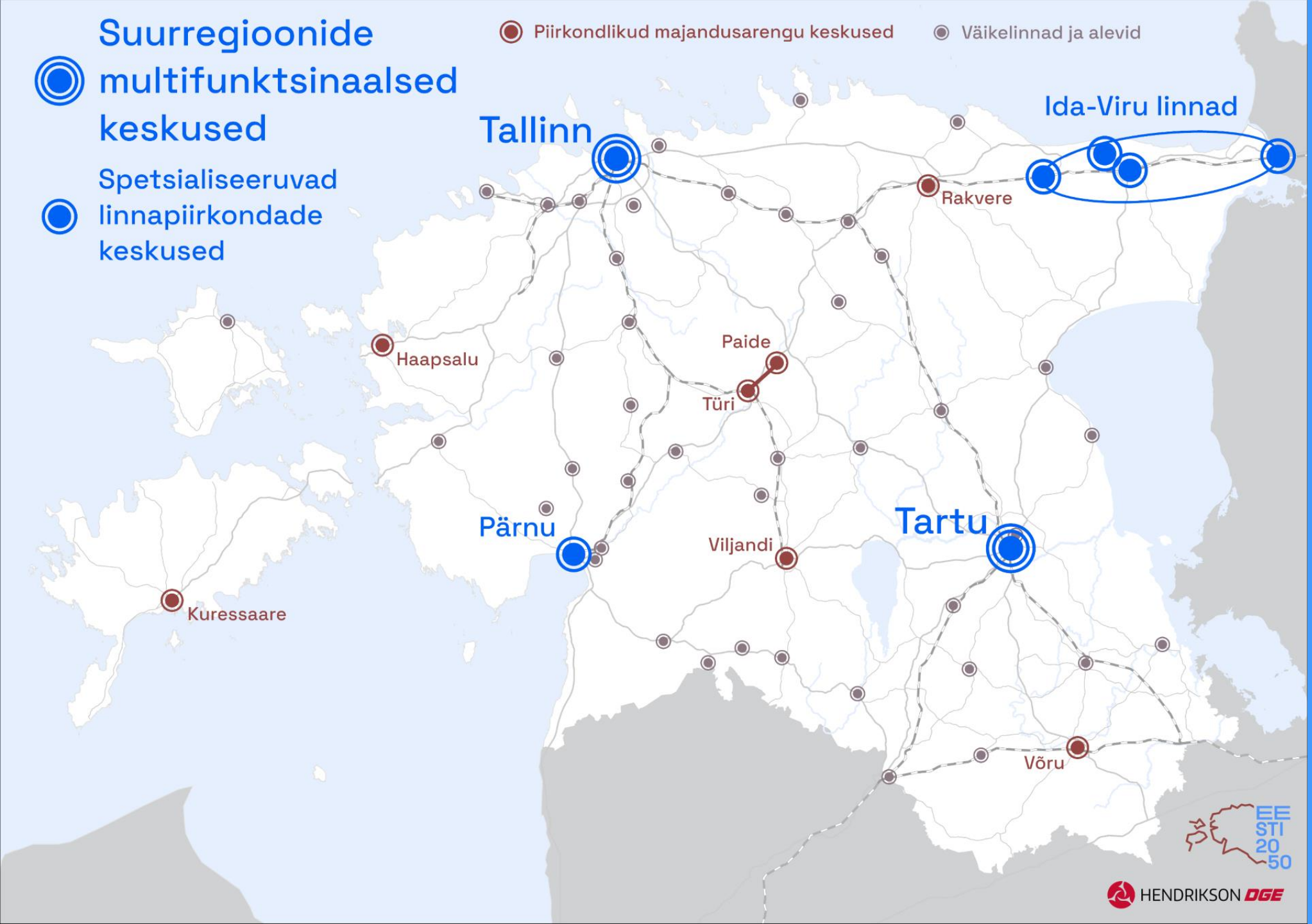
Suurregioonide multifunktsinaalsed keskused
Spetsialiseeruvad linnapiirkondade keskused
Piirkondlikud majandusarengu keskused
Väikelinnad ja alevid
Tallinn
Ida-Viru linnad
Rakvere
Haapsalu
Paide
Türi
Pärnu
Viljandi
Tartu
Kuressaare
Võru
EE STI 20 50
HENDRIKSON ÖGE

Eesti pendelrände toimepiirkonnad

Ajaliselt lähim keskus

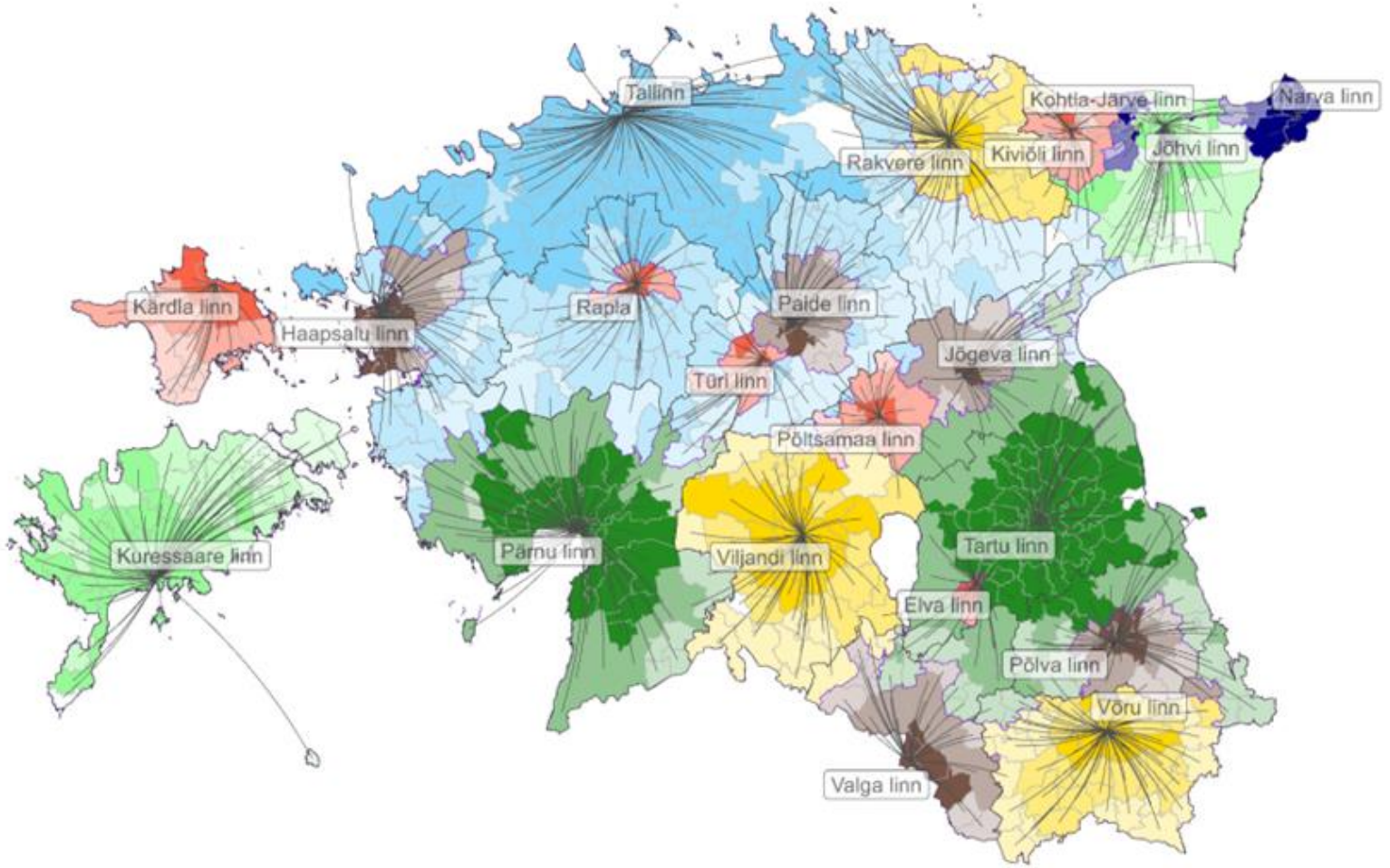

värvi tugevus: > 30%; 30...15%, < 15%

Suurregioonide keskused

+ Katavad olulise osa Eestist maakonnapiire ületavalt ja paljudes funktsioonides - näiteks valitsussektoris ja riigihalduses, teadus-arendustöös, innovatsioonisüsteemis, rahvusvahelistumises, kultuuriloomingu-, töö-, hariduse-, meditsiini- jne võrgustikes.
+ **Võtmeprobleemiks on Tartu tugevdamine suurregiooni rahvusvahelise keskusena (osaliselt Tallinna arvelt)** ning Lõuna- ja Ida-Eesti kui tagamaa sidustamine Tartuga.

Regioonikeskused

+ Keskuste funktsionaalne mõju jääb valdavalt maakondlikesse piirdesse, kuid need peavad võtma üleriigilise arenguveduri rolli kasvavas majandusnišis (Ida-Viru tööstus, Pärnu energia-, logistika- ja heaolumajandus).
+ Kriitilise massi tekitamine teadmuses, kapitalis, tööjõus ja teenustes ning regionaalse innovatsiooni esile kutsumine.
+ Kui ei juhtu üksikut paari suurinvesteeringut välistegurina, siis on sisearenguna **ainsaks sammuks regionaalsete kõrgkoolide ja regionaalse innovatsioonisüsteemi kasvatamine (suurusjärk suuremaks) väljundiga regionaalsesse majandusse.**
+ Ida-Virumaa linnastu tuleb siduda arenguteljel Kiviõlist Narvani tervikuks (mh tööstusümbioosides, lähirongiliiklusega jm). Pärnu peab kasutama Rail Balticut arenguhüppeks Läänemerepiirkonna transpordi- ja logistikasõlmena.

Piirkondlikud majandusarengu keskused

+ Keskuste funktsionaalne mõju elanike ja ettevõtete eneseteostuse võimaluste (ettevõtjana, palgatöötajana, teenuste tarbijana) pakkujana on selgelt maakondlik, sh maakondade äärealadel sageli konkureerimas üleriigiliste või regionaalsete keskustega.
+ Siiski on Eesti territooriumil asustuse ühtlasema arengu tagamiseks vajalik nende keskuste **arendamine RIS tugikeskuste ja TAjaI kompetentsikeskuste asukohan**a, mitmekesiste töökohtade ning kõrgema taseme teenuste pakkujana.
+ Väljakutseks on keskuste kiire kahanemise peatamine, mis on eriti oluline arvestades väikest mastaapi ja struktuuriprobleeme juba lähteolukorras (2025).

Väikelinnad ja alevid

+ Keskuste peamisteks funktsioonideks asustussüsteemis on **pakkuda elanikele head elukeskkonda ja kodulähedasi teenuseid.** Sellel tasandil on oluline mõju ka kogukondlikkusel ja kodutundel.
+ Väikelinnade perede (leibkondade) ja ettevõtete toimimisel eeldatakse selle **tihedat seotust kõrgema taseme 10 keskuse võimalustega**, mis omakorda nõuab häid liikuvusteenuseid.
+ Tööstuse ja eksportiva teenusmajanduse püsimine, teke ja areng võib täiendada nende keskuste funktsiooni inimeste igapäevaelus, kuid üldiselt domineerivad neis avaliku, primaarsektori ja tarbimismajanduse töökohad.

Asustuse hajumise piiramise ettepanek

+ Asustuse linnapiirkondade sisese kompaktsuse tagamisel on stsenaariumites rakendatud 110% kriteeriumi asemel eesmärgipärane korrigeerida sihttaset realistlikumale tasemele – **tagada, et elanike arv ei ületaks äärelinnades 120% hetketasemest**.
+ See on ühelt poolt põhjendatud äärelinnades juba välja antud ehitusõiguse mahtudega, mille tagasipööramine on õiguslikult keeruline, kinnisvaraomanike õiglustunnet liialt riivav ja õiguslike riskide realiseerumisel ka avalikule sektorile finantsiliselt koormav.
+ Teiselt poolt tingib selle **vajadus arendada suuremate linnade lähitagamaal valdade keskusasulatest välja väikelinlikke funktsioone täitvad teenuskeskused**. Teiste sõnadega tuleb suuremate linnade valglinnastumine asendada linnapiirkondade sisese keskuste võrgustikuga, kus keskuste tugevdamine nõuab ka sealse elanike arvu säilitamist või mõõdukat kasvu.

+ Meetmed: loodusliku maa hõive maks; maksusoodustused pruunalade kasutuselevõtuks tiheasustusaladele; maahõivet piiravad kriteeriumid riigi toetus- ja investeerimispoliitikas

Eluruume
10 - 50
50 - 100
100 - 1000

Asustuse kahenemis peatamise ettepanek

+ **Asustussüsteemi stabiilse arengu huvides on eesmärgipärane kavandada ja valmis olla eelnenud perioodist suurema positiivse rändesaldoga**, mis oleks küll väiksem kui stsenaariumis D sisaldunud 1,5 kordne välisrände saldo kasv ning sellele tuginev 4% elanikkonna kasv võrdluses põhistsenaariumiga, kuid võimaldaks vältida asustussüsteemi kahanemist.
+ Võrdluses seniste trendidega tuleb eesmärgiks seada **uussisserändajate suurem hajutatus asustussüsteemis** – vähemalt kuni suurematesse toimepiirkonna keskustesse.

+ Meetmed: uussisserändajate hariduse- ja tööturumeetmed; ettevõtlustoetused ja eluruumide renoveerimise sihttoetused tagasirändajatele.

Asustuse arengu ettepaneku õigustus

+ Kirjeldatud kompromissid nö puhaste arengustsenaariumite vahel ning kõrvalekalded parimal moel kestliku arengu nõuetele vastava väikelinnade kompaktse arengu Eesti stsenaariumist (C2) **võimaldavad vähendada muutuse jõustamiseks vajalike ruumipoliitiliste strateegiate maksumust, säilitades samaaegselt kestlik arengurada – kompaktsus maakasutuse mõttes ja tasakaalustatus territoriaalses mõttes**. Regioonikeskuste Eesti (B) korral jääks u 1/4 Eesti elanikkonnast **planeeritud perifeeriasse.**
+ Arvestades kompromiss-stsenaariumi asendit algsete stsenaariumite maatriksis, siis võib eeldada, et soovitusena sõnastatud **asustussüsteemi kestlikuma arengutee tulemusel säästab ühiskond iga-aastaselt u 100-150 miljonit eurot, seda valdavalt asustuste kompaktsuse suurendamise arvelt**.
+ Ruumipoliitiliste strateegiatena soovitame meetmete paketti, millega lisanduks avalikule sektorile iga-aastaselt keskmiselt u 250 miljonit täiendavaid kulusid.